

LUOTTAMUKSELLISET METSÄDIALOGIT YHTEENVETO

24.9. & 27.11.2024

KIRJOITTAJAT
KAI ALHANEN JA JANNE KAREINEN
DIALOGIAKATEMIA

SISÄLTÖ

1
METSÄN
MONET TARINAT,
MERKITYKSET JA
ARVOT
SIVU 4

2
YDINJÄNNITE:
TALouden SUHDE
EKOLOGIAAN
SIVU 9

3
YHTEISTEN
FAKTOJEN
PUUTTUMINEN
SIVU 12

4
OMISTAMISEN
MONET MUODOT
SIVU 15

5
MISTÄ MEIDÄN
TULEE OPPIA
SIVU 18

6
YHTEISEN
TILANNEKUVAN
JA VISION TARVE
SIVU 21

7
SOSIAALISEN
MEDIAN JA AMMAT-
TIMEDIAN VAIKU-
TUKSET
SIVU 22

8
TOIMIJOIDEN
KÄSITYS
TOISISTAAN
SIVU 25

9
PIILOSSA OLEVAT
VALTA JA RAHA
SIVU 26

10
VASTAKKAIN-
ASETTELUT
JA DIALOGI
SIVU 28

JOHDANTO

Koneen säätöön Metsän puolella -aloitteen ja DialogiAkatemian järjestämässä luottamuksellisissa metsädialogeissa keskusteltiin aiheesta ”Mistä metsiin liittyvistä asioista emme pysty keskustelemaan Suomessa?” Dialogeissa pyrittiin muodostamaan mahdollisimman tasapuolinen, laaja-alainen ja monisyinen tilannekuva suomalaisesta metsäkeskustelusta. Tarkoitus oli luoda kartta suomalaisen metsäkeskustelun tämänhetkisestä tilasta ja saada näkyviin eri toimijoiden metsiin liittyvät arvot, tavoitteet ja reunaehdot. Ensimmäiseen dialogiin osallistui 38 ja toiseen, ensimmäisiä keskusteluja syventävään dialogiin, osallistui 37 henkeä. Mukana oli muun muassa luonnonsuojelujärjestöjen työntekijöitä, metsäteollisuudessa työskenteleviä henkilöitä, metsänomistajia, tutkijoita, viranomaisia, aktiivisteja ja taiteilijoita.

Luottamukselliset metsädialogit liittyvät laajempaan käynnissä olevaan kokonaisuuteen, jonka tavoitteena on synnyttää erilaisia vaihtoehtoisia skenaarioita Suomen metsien tulevaisuudesta ja uudistaa metsiin liittyvää toimintaa.

Tässä yhteenvedossa tiivistetään kahtena eri päivänä pidettyjen yhteensä kymmenen eri dialogiryhmän keskustelujen anti. Jokaisessa ryhmässä oli mukana kirjuri, joka teki tarkat anonymisoidut muistiinpanot keskusteluista. Olemme analysoineet kirjaukset teemapainotteisella sisällönanalyysillä ja jäsentäneet dialogien keskeiset aiheet kymmenen otsikon alle. Yhteenvedo ei ole suoraviivainen kuvaus keskustelujen kulusta eikä listaus kaikista esiin tulleista asioista vaan dialogikirjausten varaan rakennuttu kokonaistulkinta suomalaisen metsäkeskustelun eri ulottuvuuksista, kipupisteistä ja jännitteistä.

Yhteenvedo lähtee liikkeelle keskusteluissa esiin piirtyneistä erilaisista ”tarinoista”, joiden näkökulmista metsää käsiteltiin ja joihin kiteytyvät metsiin liittyvät merkitykset ja arvot. Tämän jälkeen kuvataan keskeiset esiin nousseet aiheet: ydinjännite talouden ja ekologian välillä, yhteisten faktojen puuttuminen, omistamisen monet muodot, aiemmista virheistä oppiminen, yhteisen tilannekuvan ja vision tarve, sosiaalisen median ja ammattimedien vaikutukset, toimijoiden käsitys toisistaan ja piilossa olevat valta ja raha. Lopuksi nostamme esiin keskustelijoiden kokemuksia dialogiin osallistumisesta ja dialogin laajemmasta merkityksestä suomalaiselle metsäkeskustelulle.

1 METSÄN MONET TARINAT, MERKITYKSET JA ARVOT

”11 eri versiota, mitä metsät tarkoittaa.”

Osallistajat katsovat metsiä monista eri näkökulmista käsin. Metsän merkitys ja siihen liitetyt arvot riippuvat pitkälti siitä, mistä näkökulmasta niitä katsotaan. Näkökulmien välille syntyy välillä voimakkaita jännitteitä. Ne myös välillä hämmentävät keskustelua ja tekevät eri osapuolille vaikeaksi ymmärtää toisiaan.

Dialogeissa esiin tulleet eri näkökulmat metsiin voidaan hahmottaa ”tarinoina”, joista osalla on pitkä historia ja osa on puolestaan muotoutunut vasta viime aikoina. Yksittäinen henkilö voi puhua samanaikaisesti useammasta eri tarinasta käsin ja myös kokea sisällään niihin liittyvät keskinäiset jännitteet. Keskustelijoiden puheiden perusteella voidaan kuvata ainakin seuraavat metsiä eri tavoin merkityksellistävät tarinat, joille annamme tässä yhteenvedossa luonnosmaisiksi tarkoitettut nimet ja sisällöt.

Sukutarina hahmottuu pitkänä, jopa vuosisataisena, kertomuksena siitä, miten edeltäjäamme ovat pysyneet hengissä ja saaneet elantonsa metsien avulla. Monet dialogien osallistujista kertoivat tulevansa suvusta, jossa on pitkään omistettu ja hyödynnetty metsää. Sukutarinaa leimaa ajatus siitä, että metsää hyödyntämällä on luotu hyvää itselle, läheisille ja koko yhteiskunnalle. Metsän hyödyntäminen koetaan pitkän ja arvokkaan perinnön vaalimiseksi.

Monet sukutarinoista kytkeytyvät osallistujien puheessa osaksi Kansakuntatarinaa, jossa metsillä on keskeinen asema Suomen kansan ja valtion kehityksessä. Metsien hyödyntäminen on mahdollistanut syrjäistenkin seutujen asuttamisen, Suomelle vaurautta tuoneen talouskasvun ja hyvinvointivaltion rakentamisen. Metsistä saatu taloudellinen hyöty on myös auttanut Suomea ja suomalaisia menestymään maailmassa. Kansakuntatarinnassa metsät ovat ylpeyden aihe ja niiden hyödyntäminen nähdään isänmaallisenä tekona.

Osassa keskusteluissa puhuttiin siitä, että monilla alkuperäiskansoilla on omat käsityksensä metsän merkityksistä. Suomessa merkityksellinen tältä kannalta on Saamelaisten tarina. Dialogeissa kuvattiin saameleisten suhteen luontoon ja sen hyödyntämiseen olevan toisenlainen kuin valtaväestön keskuudessa. Tätä luonnehtii ajatus siitä, että ihminen ei omista maata, vaan maa omistaa ihmisen. Saamelaisilla on myös kansana pitkä taistelu oman elämäntavan ja siihen liittyvän luontosuhteen puolesta.

”Metsä on eri ihmisille eri tavalla tärkeä ja toisten arvoja voi olla vaikea tunnustaa.”

Pääomatarinaksi voidaan puolestaan nimittää metsäteollisuuden ja osittain myös metsän omistamiseen liittyviä näkökulmia. Siinä metsistä puhutaan ensisijaisesti raaka-aineena, joka mahdollistaa liiketoiminnan ja sen avulla saatavan liikevoiton. Pääomatarinassa metsää hoidetaan talousmetsänä, jota määrittää ensisijaisesti se, kuinka paljon ja minkälaisia tuotteita siitä saadaan markkinoille. Talousmetsät tuottavat töitä tuhansille ihmisille ja niillä on merkittävä rooli koko Suomen taloudessa. Pääomatarina ulottuu myös Suomen rajojen ulkopuolelle, sillä suuret metsäyhtiöt ovat monikansallisia toimijoita, joita ohjaavat maailmanmarkkinoiden muutokset, pääomavirrat ja investoinnit. Viime aikana pääomatarinaan on alkanut liittyä myös kysymys hiilinielu- ja luontoarvomarkkinoista, joiden kautta metsänomistaja saisi omistamalleen metsälle muutakin tuloa kuin puusta raaka-aineena.

Suojelutarinassa metsillä puolestaan nähdään olevan ensisijaisesti itseisarvoa. Tarinassa korostuvat metsissä asuvat muut lajit, kaikkeen elolliseen liittyvät eettiset arvot, luonnon itseisarvo ja usein myös luonnonpaikkojen esteettisyys. Osalle keskustelijoista suojelutarina nojaa syväekologiseen maailmankatsomukseen, jossa ihmisellä ei ole erityisasemaa planeetalla. Toisille suojeluun liittyy laajoja yhteiskunnallisia pohdintoja nykyisen elämänmuodon ongelmista ja ihmisten vieraantumisen luonnosta ja toisistaan sekä tämän tuomasta juurettomuudesta. Dialogeissa tuotiin myös esiin ajatus, että osalle luontoa suojelevista aktivisteista suojelutarina on jo saattanut muuttua ”Dystopiatarinaksi”, jossa luonnon taloudellinen hyödyntäminen on ajanut ihmiskunnan oman tuhonsa kynnykselle.

Ekosysteemitarinaksi voidaan nimetä erityisesti viime vuosikymmenten aikana lisääntyneen tutkimuksen tuoma näkökulma metsiin. Metsiä katsotaan eri tutkimussuuntien ja tieteenalojen tuottamien faktojen näkökulmista. Merkittävimpinä painotuksina ovat metsien suhde ilmastonmuutokseen sekä biodiversiteetin ja luontokadon mukanaan tuomat kysymykset.

Toisinaan dialogeissa pilkahtivat esiin myös metsän mystiset ja kansaperinteeseen juontuvat merkitykset. Tätä voidaan nimittää vaikkapa Mystiik-katarinaksi, jossa metsässä nähdään menneiden sukupolvien uskomukset menninkäisistä ja hengistä. Samalla voidaan pitää mielessä, että metsissä voi olla ihmisille kokemuksellisesti paljon muutakin, kuin mitä hyödyntäminen, talouskäyttö tai tiede meille niistä esittävät.

”Tarinat, faktat ja toiminta, näkökulma mistä itse tulee, siitä ei pääse eroon, mutta jotenkin ...
moninaisuus on avain ratkaista yhdessä asioita.”

Useamman tarinan koettiin voivan olla totta samaan aikaan mutta välillä hämmentävällä tavalla sovittamattomassa ristiriidassa keskenään. Toisella keskustelukerralla nousikin esiin kysymys siitä, mitä olisi tärkeää painottaa missäkin yhteydessä ja kussakin hetkessä. Miten pystyisimme samanaikaisesti ajattelemaan esimerkiksi ekosysteemiä, ilmastokriisiä, taloutta ja yhteiskuntaa? Joillekin keskustelijoista heräsikin halu kokeilla tarinoiden yhdistämistä ja tutkia, miten ne voisivat täydentää toisiaan.

Tarinoiden koettiin myös osittain kertovan menneisyydestä. Samalla todettiin, että osa tarinoista on voimakkaassa muutoksessa. Esimerkiksi sukutarinaa haastaa yhteiskunnallinen kehitys, jossa monien ihmisten ”juuret” ovat irtautuneet suvun metsistä kaupungistumisen, hakkuiden ja talousmetsäksi muuttamisen seurauksena. Pääomatarinan murroksessa taas metsätalouden merkittävä rooli hyvinvointivaltion ja paikallisyhteisöjen rakentamisessa on muuttumassa ja käynnissä on pääoman ”inhimillistämisen prosessi”, jossa korostuvat aiempaa enemmän luontoarvot ja ekologisemmat tuotteet.

Tarinoiden voimana näyttäytyi mahdollisuus tarkastella tulevaisuutta uusista ja yllättävistä näkökulmista. Dialogissa todettiin, että erilaisten tarinoiden ymmärtäminen auttaa arvioimaan kriittisesti omaa tapaa toimia ja hahmottaa asioita. Pohdittiin myös, etteivät tarinat aina ole faktaa. Tarinat kertovat ihmisten oppimista tavoista hahmottaa asioita, mutta niillä myös

saatetaan ohjalla ihmisten ajattelua ja perustella omia ratkaisuja, sen sijaan, että turvaudutaan faktoihin. Osa keskustelijoista kaipasi uutta tarinaa Suomen metsistä – ”planetaarista tarinaa”. Siinä ihminen ja luonto ymmärretään yhdeksi kokonaisuudeksi ja samanaikaisesti vähennetään kulutusta ja aloitetaan siirtyminen ekologisesti kestävämpään elämäntapaan.

Keskustelijat pohtivat, kuinka kauan tarinoiden muuttuminen kestää ja mitä se meiltä vaatii. Tarvitaanko sodan tai pandemian kaltaisia kriisejä siihen, että pystymme irrottautumaan vanhasta ja uudistumaan?

2 YDINJÄNNITE: TALOUDEN SUHDE EKOLOGIAAN

”Mikä oli ensin: elämä vai talous?”

Dialogeissa nousi selvästi esiin metsäkeskustelujen ydinjännite ekologisten ja taloudellisten näkökulmien välillä. Keskustelun osallistujat tunnistiivat molempien näkökulmien tärkeyden, mutta totesivat, että niitä on usein vaikea käsitellä yhdessä.

Keskusteluissa korostettiin, että metsillä on suuri merkitys Suomen kansantaloudessa ja monien ihmisten työpaikat ovat kiinni metsistä saatavassa taloudellisessa hyödyssä. Metsätalous elää parhaillaan suurta murroskautta, johon vaikuttaa niin sääntely-ympäristö, maailmanmarkkinoiden kehitys kuin Venäjän hyökkäyssota. Suomen metsistä saadaan edelleen pääasiassa melko matalan jalostusasteen hyödykkeitä. Tämä merkitsee sitä, että tuotanto edellyttää paljon raaka-aineita eli metsänhakkuuta. Dialogeissa todettiin monille toimijoille yhteinen pyrkimys korkeamman jalostusasteen tuotteisiin, joilla voitaisiin myös vähentää hakkuiden määrää. Toistaiseksi tämä tavoite ei ole Suomessa edennyt toivotulla tavalla.

Metsätalouden nykytila on monien mielestä voimakkaassa jännitteessä metsien ekologisen tilan kanssa. Ekologista näkökulmaa hallitsee kaksi planetaarista ilmiötä: ilmastonmuutos ja luontokato. Ilmastonmuutoksessa huomio kiinnittyy erityisesti Suomen metsien merkitykseen hiilinieluna. Viime vuosina metsien hiilinielu on pienentynyt. Sen kasvattaminen siten, että Suomi saavuttaa ilmastotavoitteensa, edellyttää hakkuiden vähentämistä.

Luontokato puolestaan on monin tavoin paikallista. Dialogeissa kävi ilmi, että osallistujien kesken ei ole yksimielisyyttä siitä, kuinka vakava luontokadon tilanne tällä hetkellä on Suomessa. Samoin esitettiin, että joidenkin metsäteollisuuden toimijoiden piirissä väheksytään uhanalaisia luontotyypppejä ja lajeja listaavaa tutkijoiden tekemää Punaista kirjaa. Tuotiin myös esiin, että metsien biodiversiteetin muutoksissa ei ole pelkästään kyse lajien

katoamisesta vaan myös joidenkin lajien runsastumisesta.

Haastetta lisää se, että ekologia ja talous sisältävät molemmat kompleksia systeemiä kokonaisuuksia, joiden yhteisvaikutusten ymmärtäminen ei ole helppoa. Taloudella ja ekologialla on myös monta erilaista mittakavaa paikallisesta planetaariseen. Lisäksi muutoksilla on erilaiset aikajännteet: markkinat voivat muuttua äkillisesti, ilmaston muuttuminen on hidasta mutta kiihtyy jatkuvasti, lajien katoamisessa puhutaan peruuttamattomista muutoksista.

”Filosofinen ajatus: konfliktit tulevat siitä, että metsää on ruvettu tutkimaan myös elämän kannalta.”

Talouden ja ekologian ilmiöt liittyvät myös lukuisiin laajempiin yhteiskunnallisiin seikkoihin. Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalinen kestävyys kietoutuu sekä taloudelliseen että ekologiseen kestävyteen. Metsistä saatava taloudellinen hyöty koskettaa koko Suomen talouskasvua, valtion velkaa, lukuisten yritysten elinkelpoisuutta ja yksilöiden elinkeinoja. Suomen metsät ja maassamme harjoitettava metsätalous vaikuttavat myös moniin globaaleihin ilmiöihin, kuten planetaarisiin ekologisiin muutoksiin ja muiden maiden metsien hyödyntämiseen. Dialogeissa sivuttiin myös aluepolitiikan ja erilaisten tiedekäsitysten merkitystä osana suomalaista metsäkeskustelua.

Tilannetta mutkistaa myös asioiden nopea kehitys: metsään liittyviä toimijoita tulee koko ajan lisää, osa ongelmista on kärjistynyt viime vuosina ja monet metsiin liittyvistä kiistoista ovat nousseet julkisen keskustelun ytimeen. Tätä kehitystä ei nähdä yksinomaan huonona, mutta se tekee kokonaisuuden hahmottamisesta haastavampaa.

Ongelmien kompleksisuus ja niihin liittyvät ristiriidat ja jännitteet herättävät osallistujissa voimakkaita tunteita. Dialogeissa jaettiin käsitys molemminpuolisista peloista. Pelon uskottiin liittyvän ennen muuta huoleen hallinnan menettämisestä; oli sitten kyseessä pelko oman omaisuuden menettämisestä, elinkeinon kuihtumisesta, polarisaation voimistumisesta, toisten lajien katoamisesta tai koko planeetan tulevaisuudesta. Julkisessa keskustelussa vilisevät väitteet siitä, että vastakkainen puoli haluaa tuhota joko teollisuuden tai maapallon.

”Voidaan todeta, että nykyinen systeemi on palvellut Suomea hyvin sotien jälkeen, mutta nyt ollaan niin kriittisessä tilassa maapallon kanssa, että käyttäytymistä on muutettava radikaalisti.”

Syventävät dialogit toivat esiin, että talouden ja ekologian ydinjännitteestä on vaikea keskustella yleisellä tasolla. Sen sijaan joissakin yksittäisissä asioissa voidaan päästä melko yhteisiinkin käsityksiin. Esimerkiksi puun jalostusasteen nostamisesta, vanhojen metsien suojelun tarpeesta, luontoarvojen merkityksestä ja metsänhoidon käytänteiden uudistamisesta oltiin yleisellä tasolla melko samaa mieltä. Erot syntyvät siitä, mihin kohtaan näihin asioihin liittyvät tavoitetasot asetetaan. Mikä on riittävää ja kuka maksaa?

Keskustelua vaikeuttaa myös se, ettei monille ympäristöhaitoille ole tällä hetkellä hintaa. Osa keskustelijoista myös korosti sitä, että on olemassa asioita, joissa luonto asettaa ehdottoman rajan eikä kompromisseihin ole enää varaa.

Suojeltavien alueiden ja talousmetsien kokonaisuuteen kaivataan valtakunnan tason sääntelyä ja päätöksiä, esimerkiksi niin, että yhdellä alueella olisi tuotantopuuta ja toisella suojelua. Osan ratkaisuista ajatellaan olevan helppoja, jos niihin löytyisi rahaa. Merkittävänä yksittäisinä mutta koko systeemiin vaikuttavina ratkaisuinä pidettiin metsäekologian parempaa ja avointa monitorointia sekä luontoarvomarkkinoita, jossa yhdistyisivät ekologiset arvot, taloudellinen tuottovaade ja markkinamekanismit. Suuri joukko metsänomistajia haluaa saada metsästään muunkin kaltaista tuottoa kuin puun myymisestä teollisuuden raaka-aineeksi. Näiden muutosten aikaansaamiseksi ei ole toistaiseksi selvää etenemissuunnitelmaa.

3

YHTEISTEN FAKTOJEN PUUTTUMINEN

”Keskeistä on se, että riidellään faktoista.”

Ensimmäisten dialogien aikana todettiin, että metsäkeskustelun eri osapuolilla ei ole aina yhdessä jaettua käsitystä faktoista. Keskusteluissa ei ilmennyt varsinaista erimielisyyttä siitä, että metsät ovat merkittäviä niin ilmastonmuutoksen, luontokadon kuin talouden näkökulmista. Sen sijaan metsäteollisuuden toimijat ja luonnonsuojelijat vetoavat usein eri faktoihin koskien metsien ja siellä elävien lajien tilaa. Myöskin eri kannat metsien merkityksestä Suomen kansantaloudelle, hiilinieluille ja luontokadolle nojaavat erilaisiin tutkimustuloksiin ja asiantuntija-arvioihin. Osa toimijoista myös epäilee tilastoinnissa ja laskelmissa käytettyjen määritelmien ja menetelmien luotettavuutta ja puolueettomuutta.

Osallistujat kertoivat tiedostavansa yhteisten faktojen puuttumisen synnyttämiä ongelmia. Suomalaisessa metsäkeskustelussa ei ole riittävää yksimielisyyttä siitä, mikä on metsiemme tila. Esimerkiksi osa toimijoista korostaa tutkimuksia metsien monimuotoisuuden heikentymisestä, toiset puolestaan tuovat esiin metsäpinta-alan ja puuston määrän lisääntymisen. Nämä seikat eivät ole suoraan ristiriidassa keskenään, mutta niistä ei muodostu yhteistä faktapohjaa metsiemme nykytilasta. Näkemykset faktoista myös eroavat tavoiteltavien toimenpiteiden suhteen, varsinkin kun puhutaan pitkän aikavälin näkymistä.

”Ei ole faktoja, joita jakaisimme. Jokaisella on omat faktat.”

Faktoista käytävää keskustelua hankaloittaa se, että tutkimus- ja asiantuntijatietoa on runsaasti saatavilla erilaisista lähteistä. Lisäksi ekologian ja talouden systeemisten suhteiden hahmottaminen on haastavaa, vaikka

systemien eri osa-alueista olisikin riittävästi tietoa saatavilla. Kuvaan tulevat vielä mukaan eri aikajänteet: markkinoiden kvartaaleista planetaarisiin vuosimiljööniin. Faktoista ei myöskään väistämättä seuraa selvää käsitystä siitä, miten pitäisi toimia. Dialogeihin osallistuneet tutkijat peräänkuuluttivat tutkimuksen vahvempaa hyödyntämistä, mutta samalla osa totesi, ettei tutkijoidenkaan kesken ole aina yhteisymmärrystä siitä, millaisia toimenpiteitä faktojen pohjalta tulisi toteuttaa.

”Kaikki mitä sanot ovat faktoja, mutta olen hyvin eri mieltä johtopäätöksestä.”

Syventävässä dialogissa keskeiseksi kysymykseksi nousi, millaisia johtopäätöksiä faktoista vedetään ja mitä faktoja kukin painottaa. Kompleksisia ilmiöitä pystytään vain harvoin tarkastelemaan riittävän monipuolisesti. Todettiin, että samoista faktoista voi muodostaa monta erilaista johtopäätöstä riippuen siitä, mitä faktakokonaisuuksia valitaan ja miten niiden tarkastelun näkökulmat rajataan. Tästä syntyy tahatonta keskinäistä väärinymmärrystä, mutta se myös mahdollistaa asioiden tietoisesti hämärtämisen.

Faktoilla ei myöskään ole selvää suoraviivaista vaikutusta poliittisiin päätöksiin. Poliittisten päättäjien ymmärrys metsään ja luontoon liittyvistä faktoista ajateltiin olevan yleisesti ottaen vähäistä. Tämä tekee poliitikot alttiiksi monenlaiselle lobbaukselle, ja politiikkaan väistämättä kuuluvat arvovalinnat eivät useinkaan nojaa faktojen ymmärtämiseen. Tämän seurauksena asiantuntijatyöryhmissä valmistellut faktoihin perustuvat esitykset saattavat muuttua merkittävästi poliittisessa päätöksenteossa. Aina ei myöskään ole selkeää, millaisilla tavoitteilla päätöksiä valmistelevat ja niiden toimeenpanoa seuraavat työryhmät toimivat, mitkä niiden prosessit ovat ja mihin niillä on lopulta vaikutusta.

Yhtenä keskeisimpänä haasteena nähtiin se, että ilman yhteisiä faktoja ja niistä vedettyjä johtopäätöksiä ei voida rakentaa riittävän yhteistä visioita tulevaisuudesta. Keskeiset välittömät kysymykset koskevat metsähakkuiden määrää ja kohdentamista sekä metsien suojelemista ja ennallistamista. Paljonko metsiä tällä hetkellä todellisuudessa hakataan? Mihin hakattu puu päättyy? Paljon pitäisi hakata? Mitä ja minkä verran pitäisi suojella ja ennallistaa? Monelle keskustelijoista nämä kysymykset kytkeytyvät viime kädessä arvovalintoihin. Mitä haluamme itsellemme, Suomelle, tuleville sukupolville ja koko planeetalle?

4

OMISTAMISEN MONET MUODOT

”Omistaminen on aika pyhää ihmisille.”

Metsäkeskusteluun vaikuttavat olennaisesti kysymykset metsän omistamisesta. Useat osallistujat ajattelevat, että omistamiseen liittyvät näkemykset ovat murroksessa. Keskeisiksi kysymyksiksi nousivat erityisesti yksityisen omistamisen, yhteiskunnallisen vastuun, jokaisenoikeuksien ja muiden lajien elinehtojen väliset jännitteet. Mitä omistajalla on oikeus metsässään tehdä ja kuka siitä päättää? Jos omistamisen reunaehtoja ryhdyttäisiin muuttamaan, kuka vastaa kustannuksista?

Dialogeissa nostettiin useaan otteeseen esiin metsänomistuksen laaja-alaisuus ja moninaisuus. Suomessa on yli 600 000 yksityistä metsänomistajaa. Lisäksi metsää omistavat valtio, kunnat, seurakunnat, kansainväliset sijoitusrahastot ja metsäyhtiöt. Yksityisille ihmisille metsän omistaminen ei välttämättä tarkoita samoja asioita. Yksille se on suvun pitkää jatkumoa, ja sitä voi leimata kokemus, että metsä on lainassa tulevilta sukupolvilta. Toisille metsänomistus merkitsee omaa elinkeinoa ja kolmannelle kyseessä saattaa olla yksi sijoittamisen ja varallisuuden keräämisen muoto. Yhdessä ryhmässä nostettiin esiin myös, että saamelaisten perinteessä maa omistaa ihmisen, ja metsän hakkaamiseen pitää kysyä luonnolta lupa.

Euroopan ja Suomen lainsäädäntö määrittelevät vahvan omaisuuden suojan. Perustuslaissa ei kuitenkaan määritellä tarkemmin, mitä omaisuudella voi tehdä. Dialogeissa tuotiin esiin, että nykyiset omistamista ohjaavat järjestelmät on tehty aikana, jolloin on ajateltu, että luonnonvaroja on loputtomiin. Muutokset omistukseen ovat kuitenkin jo alkaneet. Natura-ohjelma pakkolunastuksineen on monien muistissa. Nykyhetkessä monille metsänomistajille epävarmuutta luovat hiilinieluista, luontokadon pysäyttämistä ja luonnon monimuotoisuudesta huolehtimisesta mahdollisesti tulevat rajoitteet ja kustannukset.

”Mitä omistaa, kun omistaa metsää?”

Vilkasta keskustelua herätti kysymys siitä, mitä omistamallaan metsällä saa tehdä ja kuka siitä viime kädessä voi päättää. Yksittäinen metsänomistaja ei esimerkiksi omista yksin metsänsä eläinkuntaa, hiilinielua, marjoja, pohjavettä, mineraaleja, kulttuuri- tai luontoarvoja. Hän kuitenkin voi vaikuttaa niihin tavallaan käyttäen metsäänsä. Näkemyksiin metsän omistamisesta vaikuttavat myös Suomessa laajat jokaisenoikeudet. Metsien pääoma- ja raaka-ainenäkökulmien rinnalle ovat viime aikoina nousseet entistä voimakkaimmin luonto- ja kulttuuriarvot. Nämä asiat on alettu nähdä enenevässä määrin myös tuottavina palveluina, mikä sekin muuttaa tapaa ajatella metsää omaisuutena.

Dialogit toivat esiin monia metsänomistajia koskettavia reunaehtoja, kuten veloissa olevan maatalousyrittäjän tekemät hakkuut, pikkukuntien taloudellisen riippuvuuden paikallisesta metsäteollisuudesta ja valtion Metsähallitukselle asettamat tuotto-odotukset. Keskusteluissa pohdittiin, onko oikeudenmukaista, että metsänomistajat joutuisivat kantamaan uusiin säästöksiin, esimerkiksi hiilinieluihin ja luontokadon pysäyttämiseen ja monimuotoisuuteen liittyvän taloudellisen vastuun vai pitäisikö näitä jotenkin korvata. Onko metsänomistuksessa jollain tavoin erilainen suoja investointeihin liittyvissä riskeissä kuin muissa omistamisen muodoissa? Mikä on yritysten yhteiskunnallinen vastuu? Onko oikein, että valtio maksaa, jos yhtiöt aiheuttavat hiilinielun vähenemisestä seuraavat EU-sanktiot?

”Paljon näkee, että on avohakkuu tai jatkuva kasvatus, valitse puolesi. Todellisuudessa tapoja on kymmeniä ja luontotyyppejä on monenlaisia.”

Syventävässä dialogissa keskustelijat jakoivat käsityksen siitä, ettei metsiä tai omistajia voida laittaa yhteen muottiin. Osa metsistä sopii paremmin talousmetsäksi ja toiset suojeltavaksi. Tällä hetkellä monilla ”suojeluposiivisilla” omistajilla koettiin olevan liian paljon talousmetsää ja toisinpäin. Tilannetta vaikeuttaa se, että ei ole olemassa toimivaa vaihtomekanismia, erään keskustelijan sanoin ”metsätinderiä”, jolla metsänomistajat voisivat keskenään vaihtaa itselleen sopivampia metsiä. Raken- teet vaihtamiseen voisivat kasvattaa luottamusta siihen, että ikimetsä

voidaan jättää hakkaamatta tai että talousmetsä voidaan jatkossakin pitää talouskäytössä.

Keskustelua herätti myös kysymys siitä, mikä olisi oikeudenmukainen siirtymä uudenlaiseen metsänomistamiseen. Luontoarvot pitäisi saada uhasta mahdollisuudeksi. Luontoarvomarkkinoiden kehitys on alkutekijöissä, ja ansaintalogiikan kehittäminen nähtiin keskeisenä oikeidenmukaisen siirtymän mahdollistajana. Vaarana voi muuten olla, että omistajat poistavat ennakoivasti luontoarvoja niin ettei mitään suojeltavaa jää. Metsäomaisuuden merkittävää käytön rajoittamista ei myöskään pidetä kohtuullisena kustannusten jäädessä pelkästään omistajien maksettavaksi.

Rakenteellisena ongelmana nähtiin se, miten yksittäisten metsäneuvojien arvot ja osaaminen ohjaavan yksityisten omistajien metsäsuunnittelua. Neuvonnassa katsottiin korostuvan liikaa talouden näkökulmat, eikä metsänomistajille uskottu olevan tarjolla riittävästi muunlaisia vaihtoehtoja metsiensä hoitoon. Erityisesti kaivattiin ekologiseen seurantaan pohjautuvaa tietoa, jonka avulla metsänomistajat oppisivat tuntemaan paremmin metsäekosysteemiä.

Paljon keskustelua syntyi myös siitä, miten metsää tullaan mahdollisesti omistamaan tulevaisuudessa. Kuinka omistamiseen vaikuttaa kaupunkien kasvava metsänomistajakunta, irtautuminen metsän läheisyydestä ja elinkeinosta? Entä tietoisuus ekologisesta kriisistä? Ovatko tällä hetkellä voimassa olevat yhteiskunnalliset sopimukset ja normit oikeudenmukaisia tulevien sukupolvien tai muiden lajien kannalta?

5 MISTÄ MEIDÄN TULEE OPPIA?

”On tehty virheitä, mutta koko yhteiskunta on virheiden takana, silloin ollut paras mahdollinen tutkimustieto käytettävissä, mutta 40 vuoden päästä ollaan ehkä samaa mieltä tästä ajasta, jolloin ei olla osattu tehdä hyviä päätöksiä.”

Keskustelujen aikana sivuttiin monia metsiin liittyviä epäkohtia menneisyydessä ja nykyhetkessä. Niin metsätaloudessa kuin metsien suojelun parissa työskentelevät totesivat, että aikaisemmassa metsien hoidossa on tehty virheitä. Ojittaminen, monet täysin hakatut metsäalueet ja mäntyjen tilanne mainittiin esimerkkeinä aikaisemmista virheistä, jotka nyt voidaan tunnistaa. Porotalous nousi esiin esimerkkinä tabusta, josta ei pystytä edelleenkään käsittelemään.

Osa keskustelijoista ajattelee, että tietyssä mielessä koko yhteiskunta on vastuussa monista virheistä, koska ne ovat perustuneet aiemmin laajasti hyväksytyihin käsityksiin metsänhoidosta. Toiset puolestaan uskovat, että Suomessa on myös tehty monenlaisia haitallisia toimia, jotka eivät ole johduneet väärästä ymmärryksestä, vaan tietoisesta häikäilemättömyydestä.

Nykytilantilanne ei myöskään ole vapaa virheistä ja väärinkäytöksistä. Erimielisyyttä oli kuitenkin siitä, paljonko esimerkiksi suojelukohteisiin liittyviä rikkomuksia on todellisuudessa, missä mittasuhteissa niitä tapahtuu ja valvotaanko niitä riittävästi. Osa metsäteollisuuden toimijoista korosti sitä, että heidän mielestään Suomessa virheitä ja väärinkäytöksiä on kokonaisuuteen nähden vähän ja että on mahdotonta kokonaan välttää virheiden tekemistä. Jonkin verran keskustelua herätti kysymys siitä, onko tänä syksynä julkisuuteen noussut raakkujen tuhoutuminen inhimillinen virhe vai välinpitämättömyydestä seurannut väärinkäytös. Samoin kyseenalaistettiin pelkästään kuusien istuttaminen ilmastomuutoksen vaikutuksien ja Keski-Euroopan kuusituhojen valossa.

Dialogeissa käsiteltiin myös rakenteellisen tason vääristymiä. Jotkut keskustelijoista näkivät, että lainsäädäntö ja lain tulkinnat suosivat tiettyjä osapuolia, erityisesti metsäteollisuutta. Jonkin verran kritisoitiin myös metsäsertifikaattien käyttöä ja erityisesti niiden valvontaa. Osa sekä metsätalouden että metsänsuojelun toimijoista olivat yhtä mieltä siitä, että viranomaisilla ei ole riittävästi resursseja valvoa metsien hoitoa ja puuttua väärinkäytöksiin.

Merkittäviä epäkohtia todettiin myös olevan metsäkeskusteluun vaikuttamisessa. Monet osallistujat kertoivat kohdanneensa painostamista. Niin tutkijat, viranomaiset, luonnonsuojelijat kuin metsätalouden toimijat kertoivat heihin tai kollegoihin suuntautuneesta painostuksesta. Yhtä mieltä oltiin siitä, että painostuksen on loputtava ja sitä harjoittaviin tahojen ja henkilöiden toimintaan on puututtava. Eräät osallistujat toivat myös esiin näkemyksensä siitä, että jotkut metsäkentän toimijat vääristelevät informaatiota. Vääristelyä nähtiin tapahtuvan niin metsäteollisuuden puolelta kuin myös luonnonsuojelujärjestöjen taholta. Yhdeksi vääristelyn muodoksi mainittiin dokumentteihin kirjattujen arvojen ja tavoitteiden ja todellisuudessa toteutettavien toimenpiteiden välinen kuilu.

”Ollaan vetämässä metsäskabaa ja luultiin, että ollaan tasapainossa, toinen tempaisee peliin mukaan taloudellista, toinen sosiaalista. Laji muuttuu.”

Osassa toisen kierroksen dialogeissa syvennyttiin käsittelemään metsäsalan eri toimijoiden välistä ongelmallista dynamiikkaa. Yhdessä dialogissa tämä dynamiikka hahmottui metaforana pelitilanteesta, jossa laji, maali ja säännöt jatkuvasti muuttuvat. Kuvitellaan ”pelaavamme ekologiaa”, mutta äkkiä ”peli onkin taloutta”. Pelin tavoitteet ja päämäärät ovat erilaisia riippuen siitä, mistä kohtaa kenttää itse toimii. Sääntöjen venyttämisen äärikeinoina mainittiin salaa kulisseyssä toimiminen ja toisten toimijoiden painostaminen. Kun peli tuntuu sekavalta ja toisinaan epäreilulta, niin on vaikea luottaa toisiin pelaajiin ja hakea yhteisiä voittoja.

Keskustelijat kuitenkin totesivat, että olemme kansakuntana uuden edessä. Kohtaamme enenevässä määrin ekologisia ja yhteiskunnallisia kriisejä, emmekä voi tehdä tarvittavia päätöksiä turvautuen menneisyyden ratkaisumalleihin. Pelikenttä, säännöt ja pelaajatkin ovat muutoksessa. Eniten muutosvaateita kohdistettiin metsäteollisuuden toimijoihin. Osa ajattelee, että metsäteollisuudelle on luovutettu liikaa valtaa ja se käy viivytystais-

telua tarvittavia muutoksia vastaan. Samaan aikaan se kuitenkin yrittää yhdessä muiden alojen kanssa luoda kestävästä yhteiskuntaa ja huomioida parhaansa mukaan ekologisen kestävyysrajoittamatta silti hakkuiden määrää. Monet keskustelijoista uskovat siihen, että ”talous vastaan ekologia” -pelissä voidaan löytää ratkaisuja, joissa molemmat voittavat. Keinoiksi eteenpäin pääsemisessä esitettiin toimijoiden välisen luottamuksen lisäämistä ja kompromisseja mahdollistavia käytäntöjä.

6

YHTEISEN TILANNEKUVAN JA VISION TARVE

”Asia on niin vakava, että yhteisymmärrys pitäisi löytää hyvin nopeasti.”

Valtaosa dialogiin osallistuneista toivoo, että Suomessa olisi yhteisempi tilannekuva ja visio metsien käytöstä. Samalla todettiin, että tällaista tuskin voi syntyä ilman riittävän yhteisiä faktoja. Monilla toimijoilla niin metsätalouden kuin metsänsuojelun puolella on erilaisia omia hahmotelmia ja suunnitelmia tulevaisuudesta: tiekarttoja, visioita ja sitoumuksia.

Dialogien perusteella syntyy vaikutelma, että metsäkentän eri toimijoilla on osittain samoja päämääriä, mutta niiden saavuttamiseksi saattaa olla hyvin erilaisia ja keskenään ristiriitaisia keinoja. Tärkeimpinä ratkottavina asioina mainittiin erityisesti metsähakkuiden määrä tulevaisuudessa, kriteerit vanhoille metsille, lajien suojeluun liittyvät toimenpiteet ja mahdolliset suojelukorvaukset. Tämän ohella olennaisena pidettiin myös sitä, miten metsiä koskevaa lainsäädäntöä kehitetään ja miten eri toimijoita, kuten yksittäisiä metsänomistajia, informoidaan ja ohjataan.

Dialogeissa tiedostettiin, että tilannekuva ja tulevaisuusvisiot kytkeytyvät muihin suuriin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, kuten talouskasvuun, työllisyyteen, omistusoikeuteen, Suomen aluepolitiikkaan ja saamelaisien oikeuksiin. Näiden taustalla hämmöttävät vielä mittavimmat kysymykset planetaarisista ekologisista kriiseistä, kapitalistisen talousjärjestelmän ongelmista ja muiden lajien asemasta yhteiskunnissamme.

Tulevaisuutta hahmotetaan kielen ja sanojen avulla. Niinpä keskustelua tulisi käydä myös siitä, millä käsitteillä operoidaan ja mitä ilmauksia käytetään. Nämä tekijät puolestaan kytkeytyvät kiinteästi siihen, keiden äänet tulevaisuusvisioissa kuuluvat.

7

SOSIAALISEN MEDIAN JA AMMATTIMEDIAN VAIKUTUKSET

”Joukkuejaot ei oo niin pelkistettyjä todellisuudessa,
kuin valtamedia ja some antaa ymmärtää.”

Osallistujat olivat laajasti yhtä mieltä sosiaalisen median, varsinkin X:n (ent. Twitter) polarisoivasta vaikutuksesta. Keskustelijat aktivisteista metsäteollisuuden ammattilaisiin kertoivat somen kautta kumpuavasta vihapuheesta, häirinnästä, vaimentamisesta ja pahimmillaan tappouhkausten vyörystä. Tutkijoiden todettiin suurelta osin vetäytyneen julkisesta keskustelusta. Osa keskustelijoista kertoi pyrkivänsä välttämään metsään liittyvää julkista keskustelua säilyttääkseen oman mielenrauhansa. Omissa viiteryhmissä tapahtuva oman viestin vahvistuminen nähtiin haitallisena ja muistutettiin, että on hyvä tiedostaa ihmisten julkisuudessa puhuessaan edustavan yleensä jotain tahoja, mikä puolestaan vaikuttaa siihen, mitä he sanovat.

Medialla koettiin olevan paljon valtaa vaikuttaa siihen, mistä asioista julkisuudessa kerrotaan, mitä jätetään kertomatta ja millainen mielikuva metsäalasta kokonaisuudessaan välittyy. Metsäalaa koettiin harvemmin käsiteltävän mediassa monisyisesti tai laajemmin osana yhteiskuntaa. Median tyylin uutisoida pääasiassa negatiivisista asioista nähtiin syventävän eri toimijoiden välisiä ristiriitoja. Negatiivisuuden rinnalle ja tilalle kaivattiin positiivisia uutisia, vaikkapa pienistäkin edistysaskelista. Keskustelijoita vaivasi myös median keskittyminen yksittäisiin tapauksiin ja ”klikkiuutisointiin” sen sijaan, että asioita pyrittäisiin taustoittamaan ja käsittelemään laajemmin.

”Vain jos käydään negatiivien kautta, keskustelu on turhauttavaa. Media tuntuu olevan tällainen.”

Osa luonnonsuojelutoimijoista piti tärkeänä median roolia epäkohtien esiin nostajana. Koska ei nähdä riittäviä ja tarpeeksi nopeita kehitysaskeleita ekologisen tiedon valossa, osa keskustelijoista piti tervetulleena esimerkiksi Ylen ympäristörikos-ilmiantokampanjaa. Toisille se herätti ikäviä mielikuvia naapureiden ilmiantamisesta. Yleisesti ottaen median koettiin luovan yksioikoista kuvaa siitä, ettei Suomessa voida käydä rakentavaa keskustelua metsistä ja korostavan eri toimijoiden välisiä kuiluja.

8

TOIMIJOIDEN KÄSITYS TOISISTAAN

”Minut tungetaan poteroon vaikken halua olla missään poterossa.”

Dialogien aikana todettiin useasti, että metsätoimijoiden kenttä on moninai-
sempi kuin millaiseksi se yleensä käsitetään. Metsäteollisuus ei ole täysin
monoliittinen kokonaisuus, vaan sen eri toimijoilla on erilaisia kantoja asioi-
hin ja eri toimintatapoja. Myöskin metsänsuojelun puolella toimivat järjestöt
ja ryhmittymät ovat keskenään erilaisia.

”Mun ajatuksen mukaan pelko koskee kaikkia.”

Keskustelun osapuolet tunnustivat, että he eivät yleisesti ottaen tunne
kovin hyvin toistensa toiminnan reunaehtoja. Lisäksi monesti ollaan kiinni
vanhoissa, joskus vuosikymmentenkin takaisissa mielikuvissa. Metsänsuo-
jelijat eivät välttämättä käsitä kaikkea, mikä vaikuttaa metsäteollisuuden
toimijoiden näkökulmiin ja päätöksiin. Teollisuudessa toimivat keskuste-
lijat esimerkiksi kertoivat ekologiasta käytävän keskustelun lisääntyneen
yritysten johdossa. Teollisuuden toimijat eivät puolestaan useinkaan tiedä
riittävästi siitä, miten vaikkapa järjestöjen käytännöt vaikuttavat niiden toi-
mintalogiikkaan. Esimerkiksi järjestöjen tarve rahoittaa toimintaansa lahjoi-
tuksilla johtaa siihen, että niiden viestinnässä painottuu toisinaan havaittu-
jen epäkohtien korostaminen.

Monet osallistujat toivoivat, että eri toimijat voisivat antaa toisilleen tun-
nustusta silloin, kun asioissa on edistytty ja onnistuttu.

9

PIILOSSA OLEVAT VALTA JA RAHA

”Miten paljon raha vaikuttaa siihen, mistä puhutaan ja kenen ääni kuuluu?”

Yksi dialogien haastavimmista aiheista oli rahan ja vallan vaikutus suomalaiseseen metsäkeskusteluun. Vallankäytön tavat ja käytössä olevat resurssit vaihtelevat toimijakohtaisesti. Useammassa dialogissa esitettiin näkemys historian saatossa syntyneestä metsätalouden hegemonista, jossa metsäteollisuus ja metsänomistajat ovat käyttäneet merkittävää valtaa poliittisessa päätöksenteossa ja lainsäädännössä. Hegemonian eriteltiin olevan käytäntöjä ja politiikkaa, jotka pitävät sisällään monenlaisia toimijoita, poliittista koneistoa, viranomaisia ja etujärjestöjä. Joitakin ”totuuksia” toistetaan ja kriittiset äänet marginalisoidaan.

Myös tiettyjen luonnonsuojelijoiden harjoittama kansalaistottelemattomuus herätti pohdintaa. Muutamassa keskustelussa kommentoitiin, että ilman suhteita, rahaa tai muuta valtaa kansalaistottelemattomuus voi olla kuitenkin ainut keino vaikuttaa. Yhteisesti jaettiin näkemys, että kaikkea vallankäyttöä pitäisi pystyä kritisoimaan, mutta se ei saa johtaa vääristelyyn, maalittamiseen tai hiljentämiseen.

”Vallan näkyväksi tekeminen auttaa luomaan uusia näkymiä ja polkuja ratkaisuihin paremmin kuin vallan piilossa pitäminen.”

Monissa dialogeissa nousivat esiin erot näkyvän ja piilossa tapahtuvan vallankäytön välillä. Näihin vaikuttavat olennaisesti toimijoiden käytössä olevat resurssit ja suhdeverkostot. Esimerkkeinä näkyvästä vallankäytöstä kuvattiin yhtäältä metsäteollisuuden isoilla resursseilla toteuttama viestintä ja toisaalta luonnonsuojelutoimijoiden melko pienillä resursseilla toteutetut

kampanjat ja mielenosoitukset. Piilossa tapahtuvasta vallankäytöstä nostettiin esiin ”suljettujen ovien” takana tapahtuva lobbaaminen, henkilökohtaisten suhteiden hyödyntäminen ja monet vanhaa valtaa ylläpitävät rakenteet. Vaikka lobbausta pidettiin näkyvänä ja hyväksyttävänä vallankäytön muotona, sen koettiin muuttuvan epäreiluksi silloin, kun julkisesti ajetaan eri agendoja kuin kulisissa.

Rahan ja vallan uumoiltiin vaikuttavan myös tutkimuksen tekemiseen ja tutkimustulosten hyödyntämiseen. Lisäksi nostettiin esiin kysymys siitä, kenellä on valtaa vaikuttaa tutkimuslaitoksiin ja ketkä omistavat metsäalan oppilaitokset.

10

VASTAKKAIN- ASETTELUT JA DIALOGI

”Suomi on dialoginen yhteiskunta – koen tästä vastuuta ja haluan ylläpitää tätä ilmapiiriä.”

Keskustelijat toivat esiin arvostavansa pyrkimyksiä dialogiin vaikeaksi koetussa metsäkeskustelussa. Tilanteen polarisoituminen huolestutti valtaosaa. Osalla oli myös kokemuksia epäonnistuneista keskusteluyrityksistä, mutta nyt käydyt luottamukselliset dialogit koettiin mielekkäiksi, vaikkakin osittain vaikeiksi. Dialogeissa kommentoitiin olleen hedelmällistä vastakkainasettelua ja konkretiaa. Osa keskustelijoista myös totesi, että rakentava erimielisyys auttoi ymmärtämään syvemmin eri näkökulmia.

”Olemme käännteentekevissä muutoksissa ja nämä keskustelut tuntuvat hyvin painavilta ja merkityksellisiltä.”

Useammassa yhteydessä todettiin, että käsitys metsäkeskustelun kipukohdista oli kaikilla yllättävänkin yhteinen. Samoin ajateltiin, että eri osapuolten välinen vastakkainasettelu on jyrkempi julkisuudessa kuin julkisuuden ulkopuolella tapahtuvissa kohtaamisissa. Moni osallistujista sanoi dialogien päätteeksi olevansa jossain määrin optimistinen sen suhteen, että lähentymistä voi tulevaisuudessa tapahtua. Työn määrää sen suhteen ei vähätellyt kukaan.

Luottamuksellisten dialogien pohjalta järjestetään koko Suomen kattava ja kaikille avoin Suuri Metsädialogipäivä, jonka kirjausten pohjalta tehdään laajempi yhteenveto ja skenaarioita. Kokonaisuuden tavoitteena on synnyttää erilaisia vaihtoehtoisia skenaarioita Suomen metsien tulevaisuudesta ja uudistaa metsiin liittyvää toimintaa.

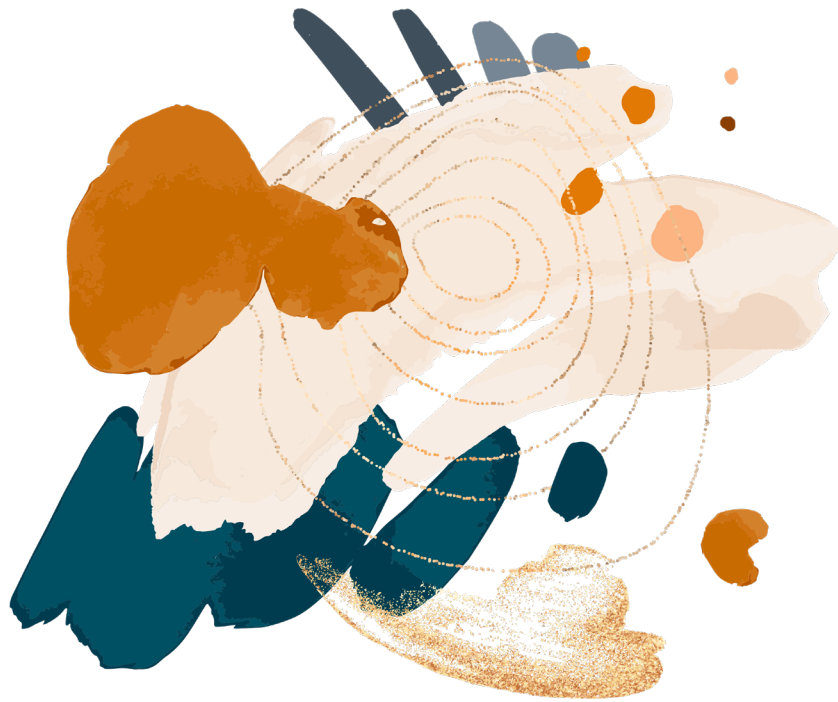
”Uuden oppiminen tapahtuu
epämukavuusalueella turvassa.”

Kirjoittajat

Julkaisun kirjoittajat TT, FM Kai Alhanen ja Janne Kareinen (Aretai Oy/DialogiAkademia) ovat kokeneita dialogin ammattilaisia, joilla on monipuolinen kokemus laadullisesta analyysistä sekä dialogien fasilitoinnista ja dialogimenetelmien kehittämisestä Suomessa ja kansainvälisesti.

Valokuvat

Jussi Vierimaa

KONEEN SÄÄTIÖ

Metsän puolella